

ปฏิบัติงานเกษตร (Agricultural Practice)

หนังสือเล่มนี้เรียบเรียงตามผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับรายวิชา
จุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชา และคำอธิบายรายวิชา
หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2567

ปฏิบัติงานเกษตร 21700-1003

หมวดวิชาสมรรถนะวิชาชีพ

กลุ่มสมรรถนะวิชาชีพพื้นฐาน

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2567

ว่าที่ ร.ต. วีระ อมรฤทธิภัทร

ปฏิบัติงานเกษตร 21700-1003

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

วัชร อมรฤทธิภัทร.

ปฏิบัติงานเกษตร 21700-1003.-- กรุงเทพฯ : แม็คเ็ดดูเคชั่น, 2568.

220 หน้า.

1. เกษตรกรรม. 2. การบริหารการเกษตร. 3. การพัฒนาการเกษตร I. ชื่อเรื่อง.

630.715

ISBN 978-616-345-306-8

จัดทำโดย

 IMACEDUCATION

ผู้เขียน : ว่าที่ ร.ต. วัชร อมรฤทธิภัทร

ผู้ทรงคุณวุฒิ : ผ่องพิศุทธิ์ ลาลูน

การสั่งซื้อ : ส่งธนาณัติสั่งจ่าย ไปรษณีย์ลาดพร้าว ในนาม บริษัท แม็คเ็ดดูเคชั่น จำกัด
เลขที่ 9/99 อาคารแม็ค ซอยลาดพร้าว 38 ถนนลาดพร้าว แขวงจันทระเกษม
เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

☎ : 0-2938-2022-7 FAX : 0-2938-2028

www.MACeducation.com

พิมพ์ครั้งที่ : 1

จำนวนที่พิมพ์ : 1,000 เล่ม

ราคาจำหน่าย : 145 บาท

ปีที่พิมพ์ : 2568

พิมพ์ที่ : หจก. ซี แอนด์เอ็น บั๊ค

(สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย ห้ามลอกเลียน ไม่ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนั้นนอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษร)

คำนำ

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2567 เพื่อยกระดับการศึกษาวิชาชีพของบุคคลให้สูงขึ้น สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ อุตสาหกรรมเป้าหมายในการพัฒนาประเทศ แผนการศึกษาแห่งชาติ ความต้องการของสถานประกอบการ รวมทั้งข้อเสนอจากคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชน เพื่อผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษา (อ.กรอ.อศ.) โดยหลักสูตรดังกล่าวเป็นไปตามกรอบคุณวุฒิแห่งชาติ (National Qualifications Framework: NQF) และกรอบคุณวุฒิอ้างอิงอาเซียน (ASEAN Qualifications Reference Framework: AQRF) มาตรฐานการศึกษาของชาติ และกรอบคุณวุฒิอาชีวศึกษาแห่งชาติ ตลอดจนยึดโยงกับมาตรฐานอาชีพ มาตรฐานฝีมือแรงงาน และมาตรฐานอื่น ๆ ทั้งในประเทศหรือต่างประเทศ เพื่อมุ่งเน้นการเรียนรู้สู่การปฏิบัติ เพื่อพัฒนาสมรรถนะกำลังคนระดับฝีมือ รวมทั้งคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ และกิจนิสัยที่เหมาะสมในการทำงาน ให้สอดคล้องกับความต้องการกำลังคนของตลาดแรงงาน ชุมชน สังคม

บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด ตระหนักถึงภารกิจสำคัญในการมีส่วนร่วมในการสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาระดับอาชีวศึกษาให้บรรลุผลสัมฤทธิ์ตามที่ตั้งไว้ จึงได้แต่งตั้งคณะทำงานซึ่งประกอบด้วยนักวิชาการและผู้สอน ทั้งในระดับอาชีวศึกษาและระดับอุดมศึกษาที่มีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ดำเนินการวิเคราะห์หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2567 ในแต่ละสาขาวิชาเพื่อจัดทำสื่อการเรียนรู้ อันประกอบด้วย

1. **หนังสือเรียน** ที่จัดทำให้ตรงกับอ้างอิงมาตรฐาน ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับรายวิชา จุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชา และคำอธิบายรายวิชา ทั้งนี้โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับมาตรฐานอาชีพ มาตรฐานฝีมือแรงงาน และมาตรฐานอื่น ๆ ทั้งในประเทศหรือต่างประเทศ

2. **แผนการจัดการเรียนรู้** ที่มุ่งเน้นการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนผ่านกิจกรรมการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้สอนนำไปปรับให้เหมาะสมกับธรรมชาติของผู้เรียนและจุดเน้นของสถานศึกษา

จุดเด่นของหนังสือเรียนชุดใหม่ มีดังนี้

1. นำเสนอในรูปแบบบทเรียน โดยในแต่ละบทเรียนมี ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับบทเรียน สมรรถนะประจำบทเรียน แนวคิดหลัก หัวข้อหลัก และจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม และใบเนื้อหาที่ง่ายต่อการเรียนรู้ แต่ยังคงไว้ซึ่งความเข้มข้นและทันสมัย ทั้งนี้เนื้อหาในหนังสือเรียนมุ่งเน้นให้สัมพันธ์กับจุดประสงค์การเรียนรู้ หลักการเรียนรู้ตามสภาพจริง (Authentic Learning) และการประเมินผลตามสภาพจริง (Authentic Assessment)

2. แทรกใบงานที่ออกแบบให้สอดคล้องกับผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับบทเรียน สมรรถนะประจำบทเรียน และจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม สำหรับการฝึกกระบวนการเรียนรู้ที่สำคัญ เช่น การเรียนรู้จากโครงงาน (Project-based Learning)

3. มีแบบทดสอบหลังเรียนในทุกๆ บทเรียน เพื่อประเมินผลหลังเรียนในแต่ละบทเรียน

บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด ขอขอบคุณสถานศึกษา ครู ณาจารย์ ผู้สอน ผู้เรียน และผู้ที่สนใจทุกท่าน ที่ให้ความไว้วางใจในสื่อการเรียนรู้ของบริษัท บริษัทหวังเป็นอย่างยิ่งว่าสื่อการเรียนรู้ชุดนี้จะมีส่วนช่วยให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพทัดเทียมระดับสากลต่อไป

บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด

รหัสวิชา 21700-1003

ปฏิบัติการงานเกษตร

ทฤษฎี - ชั่วโมง ปฏิบัติ 4 ชั่วโมง 2 หน่วยกิต

อ้างอิงมาตรฐาน

ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับรายวิชา

ปฏิบัติงานเกษตรพื้นฐานในฟาร์มได้ตามหลักการและกระบวนการด้วยความรอบคอบ ปลอดภัย ประหยัด ขยัน อดทนและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น

จุดประสงค์รายวิชา เพื่อให้

1. เข้าใจหลักการปฏิบัติงานพื้นฐานการเกษตร การเลือก ใช้และบำรุงรักษาเครื่องมือ อุปกรณ์ในงานฟาร์ม
2. สามารถปฏิบัติงานพื้นฐานการเกษตร เลือก ใช้และบำรุงรักษาเครื่องมือ อุปกรณ์ในงานตามหลักการและกระบวนการ
3. มีเจตคติและกิจนิสัยที่ดีต่อการประกอบอาชีพเกษตร ทำงานด้วยความรอบคอบ ปลอดภัย ประหยัด ขยัน อดทนและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น
4. ประยุกต์ใช้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักการปฏิบัติงานพื้นฐานการเกษตร

สมรรถนะรายวิชา

1. แสดงความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักการปฏิบัติงานพื้นฐานการเกษตร
2. เลือก ใช้และบำรุงรักษาเครื่องมือ อุปกรณ์ในงานฟาร์มตามหลักการและกระบวนการ
3. ประยุกต์ใช้ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักการปฏิบัติงานพื้นฐานการเกษตรในการปฏิบัติงานพื้นฐานการเกษตรตามหลักการและกระบวนการ

คำอธิบายรายวิชา

ปฏิบัติเกี่ยวกับงานเกษตรพื้นฐานในฟาร์มด้านการผลิตพืช การผลิตสัตว์ ข้างเกษตร อุตสาหกรรมเกษตรและประมง การเลือก ใช้และบำรุงรักษาเครื่องมือและอุปกรณ์งานฟาร์มการผลิตพืช การผลิตสัตว์ ข้างเกษตร อุตสาหกรรมเกษตรและประมง

สารบัญ

หน้า

บทเรียนที่ 1 การปฏิบัติงานพื้นฐานด้านการผลิตพืช	1
1.1 ความหมายและความสำคัญของการปฏิบัติงานด้านการผลิตพืช	3
1.2 การปฏิบัติงานพื้นฐานการปลูกพืชไร่ พืชสวน พืชผักสวนครัว และพืชสมุนไพร	5
1.3 การบำรุงดูแลรักษาพืช	22
1.4 การบำรุงรักษาเครื่องมือและอุปกรณ์ในการเก็บเกี่ยว	29
1.5 การจัดการความปลอดภัยในการปลูกพืช	33
1.6 การใช้เทคโนโลยีในกระบวนการผลิตพืช	35
แบบทดสอบหลังเรียนบทเรียนที่ 1	43
บทเรียนที่ 2 การปฏิบัติงานพื้นฐานด้านการผลิตสัตว์	45
2.1 ประเภทของการเลี้ยงสัตว์	47
2.2 การเลี้ยงโคเนื้อและกระบือ	48
2.3 การเลี้ยงโคนม	56
2.4 การเลี้ยงสุกร	61
2.5 การเลี้ยงสัตว์ปีก	71
2.6 การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการเลี้ยงสัตว์	78
แบบทดสอบหลังเรียนบทเรียนที่ 2	88
บทเรียนที่ 3 การปฏิบัติงานช่างเกษตร	90
3.1 ประเภทงานของช่างเกษตร	92
3.2 ความปลอดภัยในงานช่างเกษตร	94
3.3 การเลือกใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ในงานช่างเกษตร	98
3.4 งานก่อสร้างและซ่อมแซมโครงสร้างพื้นฐาน	101
3.5 งานเชื่อมโลหะเบื้องต้น	104
3.6 งานท่อระบบน้ำ	108

3.7 งานไฟฟ้าเบื้องต้นในฟาร์ม	111
3.8 งานเครื่องยนต์และเครื่องท่อนแรง	115
3.9 การใช้เทคโนโลยีในงานช่างเกษตร	120
แบบทดสอบหลังเรียนบทเรียนที่ 3	129

บทเรียนที่ 4 การปฏิบัติงานอุตสาหกรรมเกษตร 131

4.1 ประเภทของอุตสาหกรรมเกษตร	133
4.2 อุตสาหกรรมการแปรรูปผลผลิตการเกษตร	137
4.3 อุตสาหกรรมอาหารสัตว์	144
4.4 อุตสาหกรรมการผลิตเมล็ดพันธุ์	148
4.5 การเลือกและบำรุงรักษาอุปกรณ์ในอุตสาหกรรมเกษตร	152
4.6 เครื่องมือในการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร	157
4.7 ความปลอดภัยในการปฏิบัติงานอุตสาหกรรมเกษตร	162
4.8 การใช้เทคโนโลยีในอุตสาหกรรมเกษตร	165
แบบทดสอบหลังเรียนบทเรียนที่ 4	173

บทเรียนที่ 5 การปฏิบัติงานประมง 175

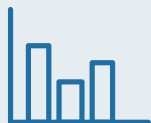
5.1 ประเภทของการประมง	177
5.2 การเลี้ยงสัตว์น้ำแบบผสมผสาน	181
5.3 การเตรียมพื้นที่เลี้ยงสัตว์น้ำ	183
5.4 การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	186
5.5 การจัดการคุณภาพน้ำในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	190
5.6 การป้องกันและรักษาโรคในสัตว์น้ำ	193
5.7 การเลือกใช้และบำรุงรักษาอุปกรณ์ในงานประมง	196
5.8 การใช้เทคโนโลยีในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	199
แบบทดสอบหลังเรียนบทเรียนที่ 5	207

บรรณานุกรม 209

การปฏิบัติงานพื้นฐาน ด้านการผลิตพืช

ผลลัพธ์การเรียนรู้ระดับบทเรียน (Lesson Learning Outcomes)

เข้าใจและอธิบายกระบวนการพื้นฐาน สามารถปฏิบัติงานการผลิตพืชไร่ พืชสวน พืชผักสวนครัวและพืชสมุนไพรได้อย่างถูกต้องตามขั้นตอน และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการผลิตพืช เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพได้อย่างเหมาะสม

สมรรถนะประจำบทเรียน (Competency)

มีความสามารถในการปฏิบัติงานพื้นฐานของการผลิตพืชไร่ พืชสวน พืชผักสวนครัวและพืชสมุนไพรที่มีประสิทธิภาพ และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ในการผลิตพืชเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ

แนวคิดหลัก (Main Idea)

การผลิตพืชเป็นกระบวนการสำคัญที่เริ่มต้นตั้งแต่การเตรียมดิน การปลูก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยว และการจัดการผลผลิต กระบวนการเหล่านี้มีความสำคัญในการผลิตอาหารให้กับมนุษย์และสัตว์ รวมทั้งการสนับสนุนเศรษฐกิจการเกษตร โดยการใช้เทคนิคและวิธีการที่ถูกต้องจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ลดต้นทุน และรักษาคุณภาพผลผลิต

หัวข้อหลัก (Topics)

- 1.1 ความหมายและความสำคัญของการปฏิบัติงานด้านการผลิตพืช
- 1.2 การปฏิบัติงานพื้นฐานการปลูกพืชไร่ พืชสวน พืชผักสวนครัว และพืชสมุนไพร
- 1.3 การบำรุงดูแลรักษาพืช
- 1.4 การบำรุงรักษาเครื่องมือและอุปกรณ์ในการเก็บเกี่ยว
- 1.5 การจัดการความปลอดภัยในการปลูกพืช
- 1.6 การใช้เทคโนโลยีในกระบวนการผลิตพืช

จุดประสงค์เชิงพฤติกรรม (Behavioral Objectives)

1. อธิบายความหมายและความสำคัญของการปฏิบัติงานด้านการผลิตพืชไร่ พืชสวน พืชผักสวนครัว และพืชสมุนไพรได้
2. ระบุขั้นตอนการปฏิบัติงานพื้นฐานในการผลิตพืชไร่ พืชสวน พืชผักสวนครัว และพืชสมุนไพร ตั้งแต่การเตรียมดินจนถึงการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวได้
3. ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมในการผลิตพืชเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตได้
4. ปฏิบัติงานการผลิตพืชไร่ พืชสวน พืชผักสวนครัว และพืชสมุนไพรที่ถูกต้องและเหมาะสมตามขั้นตอนของพืชแต่ละชนิด

การผลิตพืชเป็นกิจกรรมที่สำคัญและเป็นพื้นฐานของการเกษตร ซึ่งมีบทบาทหลักในการผลิตอาหาร ทั้งสำหรับมนุษย์และสัตว์ รวมถึงเป็นแหล่งรายได้หลักของเกษตรกรไทย การปฏิบัติงานพื้นฐานด้านการผลิตพืชนั้นเกี่ยวข้องกับขั้นตอนต่างๆ ตั้งแต่การเตรียมดิน การปลูก การบำรุงรักษา การเก็บเกี่ยว และการจัดการหลังการเก็บเกี่ยวเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและปริมาณสูงสุด โดยกระบวนการเหล่านี้ต้องใช้เทคนิคและวิธีการที่ถูกต้อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและรักษาคุณภาพของพืช รวมทั้งลดต้นทุนและไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

การปฏิบัติงานพื้นฐานนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหาร แต่ยังสนับสนุนเศรษฐกิจในชนบท ส่งเสริมการส่งออก และเพิ่มศักยภาพการแข่งขันของประเทศในระดับสากล ดังนั้นการเข้าใจและปฏิบัติตามขั้นตอนการผลิตพืชอย่างถูกต้องจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การเกษตรมีรายได้ มีอาชีพที่มั่นคงและยั่งยืน

รูปที่ 1.1 การผลิตพืชช่วยสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารและสนับสนุนเศรษฐกิจไทย

1.1 ความหมายและความสำคัญของการปฏิบัติงานด้านการผลิตพืช

1.1.1 ความหมายของการปฏิบัติงานด้านการผลิตพืช

การผลิตพืช หมายถึง กระบวนการและกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูกและดูแลรักษาพืช เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและปริมาณตามที่ต้องการ กระบวนการผลิตพืชประกอบด้วยหลายขั้นตอน เช่น การเตรียมดิน การเลือกและปลูกพันธุ์พืชที่เหมาะสม การให้น้ำ การใส่ปุ๋ย การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช และการเก็บเกี่ยว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ผลผลิตที่เพียงพอสำหรับการบริโภค การแปรรูป หรือการจำหน่าย

รูปที่ 1.2 การเตรียมดินเพื่อการผลิตพืช

(ที่มา : <https://www.midjourney.com/imagine>, 2567)

หลังจากเตรียมดินเรียบร้อยแล้ว ขั้นตอนถัดมาคือการเลือกพันธุ์พืชที่คัดสรรคุณภาพแล้วลงเพาะปลูก และการปลูกซึ่งเป็นการเลือกพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและลักษณะดิน รวมถึงวิธีการปลูกที่ถูกต้อง เช่น การปลูกในร่อง การหว่านเมล็ด หรือการเพาะกล้า จากนั้นจึงเข้าสู่ขั้นตอนการบำรุงรักษา ซึ่งเป็นการดูแลพืชให้เจริญเติบโตอย่างสมบูรณ์ การให้น้ำ การใส่ปุ๋ย และการควบคุมศัตรูพืชและโรคพืช ล้วนเป็นขั้นตอนที่สำคัญที่ช่วยให้พืชเจริญเติบโตแข็งแรงและให้ผลผลิตดี

รูปที่ 1.3 การเลือกพันธุ์และการปลูกพืช

(ที่มา : <https://www.midjourney.com/imagine>)

เมื่อพืชเติบโตจนถึงระยะที่เหมาะสมก็เข้าสู่ขั้นตอนการเก็บเกี่ยว ซึ่งควรดำเนินการในเวลาที่เหมาะสมของพืชแต่ละชนิด เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพสูงสุด หลังจากการเก็บเกี่ยวแล้ว ยังต้องมีการจัดการผลผลิตให้เหมาะกับพืชที่ปลูก เช่น การเก็บรักษาเพื่อยืดอายุของผลผลิต การแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า หรือการเตรียมผลผลิตสำหรับจำหน่าย ทั้งหมดนี้เป็นกระบวนการที่ต้องใช้เทคนิคและวิธีการที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและรักษาคุณภาพของพืชอย่างยั่งยืน

รูปที่ 1.4 การเก็บเกี่ยวพืชควรเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสมกับพืชที่ปลูก
(ที่มา : <https://www.midjourney.com/imagine>, 2567)

1.1.2 ความสำคัญของการปฏิบัติงานด้านการผลิตพืช

การผลิตพืชมีความสำคัญต่อภาคเกษตรกรรมของประเทศไทย เนื่องจากเป็นพื้นฐานในการผลิตอาหารที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของประชากร อีกทั้งยังเป็นแหล่งรายได้หลักของเกษตรกร ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อเศรษฐกิจของประเทศ การผลิตพืชที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพสูงยังช่วยเพิ่มศักยภาพการแข่งขันในตลาดโลก และเสริมสร้างความมั่นคงทางอาหารให้กับประเทศ ทำให้ประเทศไทยสามารถตอบสนองความต้องการทั้งในและต่างประเทศได้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งการผลิตพืชมีความสำคัญดังนี้

1. เสริมสร้างความมั่นคงด้านอาหาร การผลิตพืชที่มีประสิทธิภาพช่วยให้มีปริมาณอาหารเพียงพอต่อความต้องการของประชากร ไม่ว่าจะเป็นพืชผัก ผลไม้ หรือพืชอาหารจำเป็นอย่างอื่น เช่น ข้าว การมีผลผลิตที่ดีและมีคุณภาพทำให้ประเทศสามารถลดการนำเข้าและสร้างความมั่นคงทางด้านอาหารให้กับประชาชน นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งอาหารสำหรับปศุสัตว์อีกด้วย เช่น การผลิตข้าวโพดและหญ้าเนเปียร์เพื่อเป็นอาหารหลักสำหรับเลี้ยงโคและกระบือ

2. สนับสนุนเศรษฐกิจและรายได้ของเกษตรกร การผลิตพืชเป็นแหล่งรายได้หลักของเกษตรกร โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทที่ทำการเกษตรเป็นอาชีพหลัก การผลิตพืชที่มีผลผลิตสูงและมีคุณภาพจะช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่เกษตรกร ทำให้เกิดการกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่นและช่วยลดความยากจน เช่น การปลูกพืชเศรษฐกิจอย่างมันสำปะหลังและอ้อย ซึ่งเป็นพืชที่มีการซื้อขายในปริมาณมากและสร้างรายได้ให้เกษตรกรอย่างสม่ำเสมอ

3. ส่งเสริมการส่งออกและความสามารถในการแข่งขัน ประเทศไทยเป็นหนึ่งในผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์การเกษตรหลายชนิด เช่น ข้าว ยางพารา และผลไม้ การผลิตพืชคุณภาพสูงทำให้สามารถแข่งขันในตลาดโลกได้ดีขึ้น เพิ่มรายได้จากการส่งออกและขยายตลาดให้กับผลิตภัณฑ์การเกษตร เช่น การปลูกทุเรียนที่มีคุณภาพสูง เพื่อส่งออกไปยังประเทศจีนซึ่งเป็นตลาดสำคัญ ทำให้ประเทศไทยเป็นผู้นำในการส่งออกผลไม้เขตร้อน

4. อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมด้วยการใช้เทคโนโลยีที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม การผลิตพืชที่ใช้เทคโนโลยีและวิธีการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ปุ๋ยอินทรีย์แทนปุ๋ยเคมี การจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพ และการใช้สารชีวภัณฑ์ในการป้องกันโรคและแมลง ทำให้ลดผลกระทบต่อธรรมชาติและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การปลูกพืชแบบเกษตรปลอดภัยหรือการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (GAP) รวมถึงเกษตรอินทรีย์ ซึ่งไม่ใช้สารเคมีและส่งเสริมความหลากหลายทางชีวภาพ

1.2 การปฏิบัติงานพื้นฐานการปลูกพืชไร่ พืชสวน พืชผักสวนครัว และพืชสมุนไพร

1.2.1 การปฏิบัติงานพื้นฐานการปลูกพืชไร่

พืชไร่ หมายถึง กลุ่มพืชที่มีลักษณะต้องการน้ำน้อย ทนความแห้งแล้งสูง ไม่ต้องการความพิถีพิถันในการปลูกและการดูแลรักษา มีอายุการเก็บเกี่ยวสั้น เก็บเกี่ยวผลผลิตเพียงครั้งเดียว เป็นทั้งพืชล้มลุกปีเดียว หรือนานหลายปี มักปลูกในพื้นที่จำนวนมากเป็นแปลงขนาดใหญ่ ทั้งนี้มีกลุ่มพืชไร่บางสายพันธุ์ที่ปลูกในพื้นที่ลุ่มและต้องการน้ำมาก

รูปที่ 1.5 ข้าว อ้อย มันสำปะหลัง ข้าวโพด พืชไร่ที่สำคัญทางเศรษฐกิจ
(ที่มา : <https://armando-kingdom.blogspot.com>, 2567)

การปฏิบัติงานพื้นฐานการปลูกพืชไร่ถือเป็นขั้นตอนสำคัญที่ช่วยให้เกษตรกรสามารถจัดการและวางแผนการผลิตพืชได้อย่างมีประสิทธิภาพ การปลูกพืชไร่ไม่เพียงแต่ต้องอาศัยความรู้ทางการเกษตรและเทคนิคการจัดการ แต่ยังต้องเข้าใจสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของพืช การปฏิบัติงานพื้นฐานการปลูกพืชไร่ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญหลายประการ ซึ่งในแต่ละขั้นตอนต้องมีการจัดการอย่างรอบคอบและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพสูงและสอดคล้องกับความต้องการของตลาด

ตารางที่ 1.1 แสดงพืชไร่ที่สำคัญในประเทศไทย

พืชไร่	อายุการเก็บเกี่ยว	ปริมาณผลผลิตต่อไร่	สภาพดินฟ้าอากาศที่เหมาะสม
ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์	90-120 วัน	900-1,200 กก.	อากาศร้อนชื้น, ดินร่วนปนทราย
อ้อย	10-14 เดือน	12-15 ตัน	ดินร่วนปนทราย, ปริมาณน้ำเพียงพอ
มันสำปะหลัง	8-12 เดือน	3-5 ตัน	ดินร่วนปนดินเหนียว, อากาศแห้งแล้ง
ข้าว	100-150 วัน	500-800 กก.	อากาศร้อนชื้น, ปริมาณน้ำเพียงพอ
ถั่วเหลือง	90-120 วัน	250-350 กก.	ดินร่วนปนดินเหนียว, อากาศเย็น
ถั่วลิสง	90-120 วัน	150-300 กก.	ดินร่วน, อากาศแห้ง
ปาล์มน้ำมัน	3-4 ปี	2-3 ตัน	อากาศร้อนชื้น, ปริมาณน้ำเพียงพอ

(ที่มา : <http://www.oae.go.th>)

การปฏิบัติงานพื้นฐานการปลูกพืชไร่เป็นขั้นตอนสำคัญในการเตรียมและจัดการการผลิตพืชไร่ให้มีประสิทธิภาพ โดยมีขั้นตอนหลักๆ ดังนี้

1. การเลือกพื้นที่ปลูก การปลูกพืชไร่ควรเลือกพื้นที่ที่มีดินที่เหมาะสมสำหรับพืชที่ต้องการปลูก เช่น ดินร่วนปนทรายสำหรับปลูกมันสำปะหลัง ดินเหนียวสำหรับปลูกข้าวโพด ควรตรวจสอบความสามารถในการระบายน้ำและสภาพภูมิอากาศในพื้นที่นั้นๆ โดยต้องพิจารณาถึงความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งน้ำ และความใกล้เคียงกับตลาดเพื่อให้สามารถขนส่งผลผลิตได้อย่างสะดวก นอกจากนี้ควรคำนึงถึงสภาพแวดล้อมที่อาจมีผลกระทบต่อพืช เช่น ลมแรง ภัยแล้ง

2. การเตรียมดิน ควรไถพรวนดินเพื่อช่วยในการระบายอากาศและทำลายวัชพืช รวมทั้งเพิ่มธาตุอาหารให้แก่ดิน เช่น การใส่ปุ๋ยหมักหรือปุ๋ยคอกเพื่อเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ ควรทำการวิเคราะห์ดินเพื่อทราบสภาพและความต้องการของธาตุอาหารในดินซึ่งจะช่วยให้การใส่ปุ๋ยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และลดการใช้สารเคมีที่ไม่จำเป็น การปรับสภาพดินเพื่อให้เหมาะสมกับพืชที่ปลูกยังเป็นสิ่งสำคัญ เช่น การปรับค่าความเป็นกรด-ด่าง (pH) ของดิน

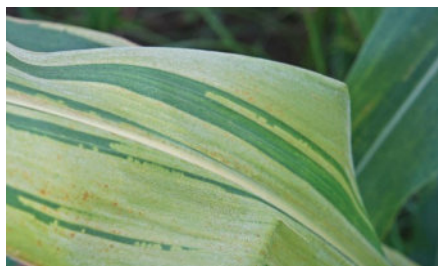
3. การเลือกเมล็ดพันธุ์ ท่อนพันธุ์ หรือกิ่งพันธุ์พืช ควรเลือกเมล็ดพันธุ์ ท่อนพันธุ์ หรือกิ่งพันธุ์พืชที่มีคุณภาพและเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศและดินของพื้นที่ โดยอาจเลือกพันธุ์ที่มีความต้านทานโรคและแมลงศัตรูพืช ควรเลือกเมล็ดพันธุ์ ท่อนพันธุ์ หรือกิ่งพันธุ์พืชที่ผ่านการรับรองคุณภาพ และควรคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ ท่อนพันธุ์ หรือกิ่งพันธุ์พืชที่สมบูรณ์เพื่อเพิ่มโอกาสในการงอกและเจริญเติบโตที่ดี การเลือกพันธุ์พืชที่มีระยะเวลาเก็บเกี่ยวเหมาะสมกับสภาพอากาศยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อผลผลิตและคุณภาพ

4. การปลูกพืช ปลูกพืชตามวิธีการที่เหมาะสมสำหรับพืชแต่ละชนิด เช่น การปลูกแบบแถวหรือการหยอดเมล็ดลงในหลุม ควรระมัดระวังในเรื่องระยะห่างของต้น เพื่อให้พืชมีพื้นที่เพียงพอในการเจริญเติบโต การปลูกพืชควรทำในช่วงเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้พืชสามารถเจริญเติบโตได้อย่างเต็มที่ ควรมีการวางแผนการปลูกอย่างเป็นระบบเพื่อให้สามารถดูแลรักษาและจัดการพืชได้ง่ายขึ้น

5. การจัดการน้ำ จัดการให้น้ำอย่างเหมาะสม โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่พืชต้องการน้ำมาก เช่น ช่วงการเจริญเติบโตของต้นและช่วงการสร้างผลผลิต ควรใช้วิธีการให้น้ำที่เหมาะสม เช่น การให้น้ำแบบหยดหรือการให้น้ำด้วยระบบสปริงเกลอร์ การจัดการน้ำที่ดีช่วยลดการสิ้นเปลืองและเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้น้ำ ควรตรวจสอบความชื้นในดินอยู่เสมอเพื่อป้องกันการขาดน้ำหรือให้น้ำมากเกินไป ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพของพืช

รูปที่ 1.6 การให้น้ำพืชหลังปลูกแบบน้ำหยด
(ที่มา : <https://www.technologychaoban.com/agricultural-technology/>)

6. การป้องกันและกำจัดวัชพืช ควบคุมวัชพืชโดยการไถพรวนหรือใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช เพื่อไม่ให้วัชพืชแย่งธาตุอาหารจากพืชหลัก การจัดการวัชพืชควรทำอย่างสม่ำเสมอและคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม โดยวิธีการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้วัสดุคลุมดินเพื่อลดการเจริญเติบโตของวัชพืช การใช้วิธีการทางชีวภาพในการควบคุมวัชพืชยังเป็นทางเลือกที่ช่วยลดการใช้สารเคมี

รูปที่ 1.7 โรคราน้ำค้างและโรคใบไหม้เป็นโรคที่พบบ่อยในข้าวโพด
(ที่มา : <https://www.icpladda.com/>)

7. การใส่ปุ๋ย ใส่ปุ๋ยตามความต้องการของพืช โดยอาจใช้ปุ๋ยเคมีหรือปุ๋ยอินทรีย์ ควรมีการวิเคราะห์ดินเพื่อให้สามารถกำหนดชนิดและปริมาณปุ๋ยที่เหมาะสมได้ การใส่ปุ๋ยควรทำในช่วงเวลาที่พืชต้องการมากที่สุด เช่น ช่วงการเจริญเติบโตของใบหรือการสร้างผลผลิต การใช้ปุ๋ยควรคำนึงถึงสภาพดินและความต้องการของพืช เพื่อให้การใส่ปุ๋ยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ยังช่วยปรับปรุงโครงสร้างของดินและเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินในระยะยาว

ตารางที่ 1.2 แสดงความต้องการธาตุอาหารของพืชไร่แต่ละชนิด

ชนิดพืชไร่	ธาตุอาหารหลักที่ต้องการ	ธาตุอาหารรองที่ต้องการ	ตัวอย่างสูตรปุ๋ย
ข้าวโพด	ไนโตรเจน (N), ฟอสฟอรัส (P), โพแทสเซียม (K)	แคลเซียม (Ca), แมกนีเซียม (Mg), กำมะถัน (S)	15-15-15
มันสำปะหลัง	ไนโตรเจน (N), ฟอสฟอรัส (P), โพแทสเซียม (K)	แคลเซียม (Ca), สังกะสี (Zn)	16-8-16
ถั่วเหลือง	ไนโตรเจน (N), ฟอสฟอรัส (P), โพแทสเซียม (K)	โบรอน (B), โมลิบดีนัม (Mo)	12-24-12
ข้าวฟ่าง	ไนโตรเจน (N), ฟอสฟอรัส (P), โพแทสเซียม (K)	แมกนีเซียม (Mg), สังกะสี (Zn)	15-15-15
อ้อย	ไนโตรเจน (N), ฟอสฟอรัส (P), โพแทสเซียม (K)	แคลเซียม (Ca), แมกนีเซียม (Mg), กำมะถัน (S)	21-7-14
ข้าว	ไนโตรเจน (N), ฟอสฟอรัส (P), โพแทสเซียม (K)	กำมะถัน (S), สังกะสี (Zn)	16-20-0

(ที่มา : <https://www.agriculturethailand.org>)

8. การเก็บเกี่ยว เก็บเกี่ยวพืชเมื่อถึงระยะเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ โดยควรระมัดระวังในการเก็บเกี่ยวไม่ให้ผลผลิตเสียหายหรือมีการสูญเสียมากเกินไป ควรใช้เครื่องมือที่เหมาะสมและวางแผนการเก็บเกี่ยวเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพมากที่สุด การเก็บเกี่ยวควรทำในช่วงเวลาที่อากาศไม่ร้อนจัด การจัดเก็บและขนส่งผลผลิตหลังการเก็บเกี่ยวควรทำอย่างระมัดระวังเพื่อรักษาคุณภาพและลดความเสียหาย

รูปที่ 1.8 การเก็บเกี่ยวในระยะเวลาที่เหมาะสมเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ
(ที่มา : <https://www.wearecp.com>, 2567)

การปฏิบัติงานพื้นฐานเหล่านี้เป็นการสร้างพื้นฐานที่ดีในการปลูกพืชไร้ให้มีผลผลิตสูงและมีคุณภาพ ซึ่งจะช่วยให้เกษตรกรสามารถเพิ่มรายได้และลดต้นทุนการผลิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้การปฏิบัติตามขั้นตอนเหล่านี้ยังช่วยส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน ลดผลกระทบต่องสิ่งแวดล้อม และสร้างความมั่นคงในการผลิตอาหารของประเทศ เกษตรกรควรมีการเรียนรู้และพัฒนาทักษะในการใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต และลดความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศและปัจจัยภายนอก

1.2.2 การปฏิบัติงานพื้นฐานการปลูกพืชสวน

การปลูกพืชสวนเป็นกิจกรรมที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในภาคเกษตรกรรม ไม่ว่าจะเป็นการปลูกผัก ผลไม้ หรือพืชสมุนไพร การปฏิบัติงานพื้นฐานที่ถูกต้องและเหมาะสมในการปลูกพืชสวนจะส่งผลให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพสูงและมีปริมาณที่เพียงพอต่อความต้องการของตลาด การวางแผนและการจัดการที่ดีตั้งแต่ขั้นตอนการเลือกพื้นที่ การเตรียมดิน ไปจนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต ล้วนแต่เป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จในการปลูกพืชสวน บทเรียนนี้จะนำเสนอขั้นตอนและเทคนิคต่างๆ ที่เกษตรกรสามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติงานพื้นฐานการปลูกพืชสวนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 1.3 แสดงพืชสวนที่สำคัญในประเทศไทย

พืชสวน	อายุการเก็บเกี่ยว	ปริมาณผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)	สภาพดินฟ้าอากาศที่เหมาะสม
มะม่วง	90-120 วัน	3,000-5,000	อากาศร้อน, ดินร่วนซุย, มีน้ำเพียงพอ
กล้วย	12-14 เดือน	10,000-15,000	อากาศร้อนชื้น, ดินร่วนปนทราย
ทุเรียน	120-150 วัน	3,000-4,000	อากาศร้อนชื้น, ดินลึก ระบายน้ำได้ดี
มะพร้าว	6-7 ปี	2,500-4,000	อากาศร้อนชื้น, ดินร่วนทราย, ระบายน้ำได้ดี
ลำไย	12-13 เดือน	4,000-5,000	อากาศร้อนชื้น, ดินร่วนปนทราย
มังคุด	120-160 วัน	2,000-3,000	อากาศร้อนชื้น, ดินร่วนซุย
ส้ม	90-120 วัน	5,000-7,000	อากาศเย็น, ดินร่วนซุย ระบายน้ำได้ดี
ฝรั่ง	90-120 วัน	8,000-12,000	อากาศร้อนชื้น, ดินร่วนปนทราย
มะนาว	90-120 วัน	7,000-10,000	อากาศร้อนชื้น, ดินร่วนซุย

ที่มา : <http://www.doa.go.th>

1. การเลือกพื้นที่ปลูก ควรเลือกพื้นที่ที่มีดินที่เหมาะสมกับชนิดของพืชสวนที่ต้องการปลูก เช่น ดินร่วนสำหรับปลูกผักหรือผลไม้ ควรตรวจสอบความสามารถในการระบายน้ำและระดับความเป็นกรด-ด่างของดิน รวมถึงควรเลือกพื้นที่ที่มีแสงแดดเพียงพอ เนื่องจากพืชสวนส่วนใหญ่ต้องการแสงแดดมากในการเจริญเติบโต นอกจากนี้ควรพิจารณาความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งน้ำ และความสามารถในการขนส่งผลผลิตไปยังตลาด การเลือกพื้นที่ปลูกที่เหมาะสมจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการผลิตพืชสวน

2. การเตรียมดิน เป็นขั้นตอนที่สำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีสำหรับการเจริญเติบโตของพืช การไถพรวนดินช่วยให้ดินโปร่งและสามารถระบายน้ำได้ดี นอกจากนี้ควรใส่ปุ๋ยคอกหรือปุ๋ยหมักเพื่อเพิ่มธาตุอาหารให้แก่ดิน การเตรียมดินในการปลูกพืชสวนจะช่วยลดปัญหาการเจริญเติบโตของวัชพืช การไถพรวนและการใส่ปุ๋ยอินทรีย์ช่วยปรับปรุงโครงสร้างของดิน ทำให้ดินอุ้มน้ำและระบายอากาศได้ดีขึ้น ซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการเจริญเติบโตของพืช

รูปที่ 1.9 การเลือกพื้นที่ปลูกที่ดีเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการผลิตพืชสวน
(ที่มา : <https://www.baania.com/article, 2567>)

3. การเลือกพันธุ์พืช ควรเลือกพันธุ์พืชที่เหมาะสมกับสภาพอากาศและดินของพื้นที่ปลูก มีความต้านทานต่อโรคและแมลง มีคุณภาพสูงเพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดี นอกจากนี้ควรเลือกพันธุ์ที่เหมาะสมกับความต้องการของตลาดและฤดูกาลปลูก การเลือกพันธุ์พืชที่มีคุณภาพและเหมาะสมจะช่วยลดความเสี่ยงจากโรคและศัตรูพืชและโรคระบาด ทำให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพและมีปริมาณมากขึ้น และยังช่วยลดต้นทุนในการใช้สารเคมีและปุ๋ยที่ไม่จำเป็น

4. การปลูกพืช ควรทำตามวิธีที่เหมาะสมกับชนิดของพืช เช่น การปลูกผักในแปลงหรือการปลูกผลไม้ในกระถาง ควรคำนึงถึงระยะห่างระหว่างต้นเพื่อให้พืชมีพื้นที่เพียงพอในการเจริญเติบโต และป้องกันการแย่งธาตุอาหารกัน การปลูกพืชควรทำในช่วงเวลาที่เหมาะสมกับสภาพอากาศและฤดูกาล เพื่อให้พืชสามารถเจริญเติบโตได้เต็มที่ การวางแผนการปลูกพืชอย่างเหมาะสมจะช่วยให้สามารถดูแลรักษาและจัดการ

แปลงปลูกได้ง่ายขึ้น การปลูกพืชแบบสลับปลูกหรือการปลูกพืชหมุนเวียนยังเป็นวิธีที่ช่วยปรับปรุงความอุดมสมบูรณ์ของดินและลดปัญหาศัตรูพืชสะสมในแปลงปลูก

5. การจัดการน้ำ ควรจัดการน้ำอย่างเหมาะสม โดยขึ้นอยู่กับความต้องการของพืชและสภาพอากาศ เช่น การให้น้ำวันละหลายครั้งในช่วงฤดูร้อน หรือการให้น้ำแบบหยดเพื่อประหยัดน้ำ ควรระวังไม่ให้น้ำขังในดิน เพราะอาจทำให้รากพืชเน่าได้ การจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพช่วยลดการสูญเสียน้ำและเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้น้ำ ควรตรวจสอบความชื้นของดินเป็นประจำเพื่อให้มั่นใจว่าพืชได้รับน้ำเพียงพอ การใช้น้ำในปริมาณที่เหมาะสมยังช่วยป้องกันโรคที่เกิดจากเชื้อราที่มักเกิดขึ้นในสภาพดินที่มีความชื้นสูงเกินไป

ตารางที่ 1.4 แสดงความต้องการน้ำของพืชสวนและสภาพอากาศแยกตามเดือน

เดือน	ความต้องการน้ำของพืชสวน (มม./วัน)	อุณหภูมิเฉลี่ย (°C)	ความชื้นสัมพัทธ์ (%)	ปริมาณฝนเฉลี่ย (มม.)
มกราคม	3-4	23-26	70-75	10-20
กุมภาพันธ์	4-5	25-28	65-70	20-30
มีนาคม	5-6	28-31	60-65	30-40
เมษายน	6-7	30-34	55-60	40-50
พฤษภาคม	5-6	29-32	70-75	100-150
มิถุนายน	5-6	28-31	75-80	150-200
กรกฎาคม	4-5	27-30	75-80	180-220
สิงหาคม	4-5	27-30	75-80	200-250
กันยายน	4-5	27-30	75-80	180-230
ตุลาคม	4-5	26-29	70-75	150-200
พฤศจิกายน	3-4	24-27	70-75	50-100
ธันวาคม	3-4	22-25	70-75	20-30

ที่มา : <https://www.tmd.go.th/statistics/reports>

6. การใส่ปุ๋ย ควรใส่ปุ๋ยตามความต้องการของพืชและตามระยะการเจริญเติบโต เช่น ใส่ปุ๋ยไนโตรเจนเพื่อส่งเสริมการเจริญเติบโตของใบ ใส่ปุ๋ยโพแทสเซียมเพื่อส่งเสริมการออกดอกและติดผล ควรเลือกใช้ปุ๋ยให้เหมาะสมและใส่ในปริมาณที่ถูกต้องเพื่อลดปัญหาการสะสมสารเคมีในดิน การใส่ปุ๋ย

ที่เหมาะสมช่วยให้พืชเจริญเติบโตได้อย่างเต็มที่และให้ผลผลิตที่มีคุณภาพ การวิเคราะห์ดินก่อนการใส่ปุ๋ย จะช่วยให้สามารถกำหนดชนิดและปริมาณปุ๋ยที่เหมาะสมได้ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์ร่วมกับปุ๋ยเคมีเป็นอีกวิธีหนึ่ง ที่ช่วยรักษาสสมดุลของธาตุอาหารในดินและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ 1.5 แสดงธาตุอาหารหลัก ธาตุอาหารรองและตัวอย่างสูตรปุ๋ยสำหรับพืชสวนแต่ละชนิด

พืชสวน	ไนโตรเจน (N) (กก./ไร่)	ฟอสฟอรัส (P) (กก./ไร่)	โพแทสเซียม (K) (กก./ไร่)	ธาตุอาหารรองที่สำคัญ (Mg, Ca, S)	สูตรปุ๋ยตัวอย่าง (N-P-K)
มะเขือเทศ	12-15	4-6	10-12	Mg, Ca, S	15-15-15 หรือ 12-24-12
พริก	10-12	4-5	8-10	Mg, S	12-12-17 หรือ 15-15-15
แตงกวา	8-10	3-4	10-12	Mg, Ca	20-10-10 หรือ 15-15-15
ผักกาดหอม	6-8	2-3	8-10	Mg, S	10-10-10 หรือ 15-15-15
ผักคะน้า	8-10	3-4	10-12	Mg, Ca, S	15-15-15 หรือ 16-16-8
มะละกอ	10-15	5-6	12-15	Mg, S	13-13-21 หรือ 15-15-15
สับปะรด	8-12	4-5	15-18	Mg, Ca, S	12-12-17 หรือ 15-15-15
แคนตาลูป	12-15	5-6	10-12	Mg, Ca	16-16-16 หรือ 12-24-12
ฝรั่ง	10-12	4-5	10-15	Ca, S	13-13-21 หรือ 15-15-15
ชมพู่	8-10	3-4	10-12	Mg, S	15-15-15 หรือ 16-16-8
องุ่น	15-18	6-8	12-15	Mg, Ca	16-16-16 หรือ 12-12-17
กล้วย	12-15	4-5	15-20	Mg, Ca, S	13-13-21 หรือ 15-15-15
ส้ม	10-12	5-6	10-15	Mg, Ca	15-15-15 หรือ 16-16-16
มะนาว	10-12	4-5	10-12	Mg, S	13-13-21 หรือ 12-12-17
มะม่วง	8-12	5-6	10-15	Mg, Ca, S	15-15-15 หรือ 16-16-8

ที่มา : <https://www.doa.go.th/fertilizer/manual>

7. การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช ควรตรวจสอบพืชอย่างสม่ำเสมอเพื่อป้องกันการระบาดของศัตรูพืช การใช้วิธีการทางชีวภาพหรือการใช้สารเคมีที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมเป็นทางเลือกที่ดีในการควบคุมศัตรูพืช ควรใช้วิธีที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพของคนและสัตว์เลี้ยง การป้องกันศัตรูพืชสามารถทำได้โดยการปลูกพืชหลากหลายชนิดในแปลงเดียวกัน เพื่อช่วยลดโอกาสการระบาดของศัตรูพืช การใช้สารเคมีควรใช้ในปริมาณที่เหมาะสมและไม่เกินความจำเป็น เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของผู้บริโภค

การใช้วิธีการควบคุมศัตรูพืชที่ผสมผสานระหว่างการใช้สารเคมี การใช้ชีวภัณฑ์ และการจัดการแปลงปลูก เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

8. การเก็บเกี่ยว ควรเก็บเกี่ยวเมื่อผลผลิตถึงระยะที่เหมาะสม เพื่อให้ได้คุณภาพที่ดีที่สุด การเก็บเกี่ยวควรทำด้วยความระมัดระวังเพื่อไม่ให้ผลผลิตเสียหาย นอกจากนี้ควรจัดเก็บและขนส่งผลผลิตอย่างเหมาะสมเพื่อรักษาคุณภาพของผลผลิตให้คงอยู่ได้นาน การเก็บเกี่ยวในช่วงเวลาที่เหมาะสม เช่น ช่วงเช้าหรือช่วงเย็นที่อากาศไม่ร้อนจัดจะช่วยรักษาคุณภาพของผลผลิตให้สดใหม่ การวางแผนการเก็บเกี่ยวและการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว เช่น การล้างทำความสะอาดและการบรรจุหีบห่ออย่างเหมาะสม จะช่วยเพิ่มมูลค่าให้กับผลผลิตและลดการสูญเสียหลังการเก็บเกี่ยว

1.2.3 การปฏิบัติงานพื้นฐานการปลูกพืชผักสวนครัว

พืชผักสวนครัว หมายถึง พืชผักที่ปลูกในพื้นที่บริเวณบ้านหรือในสวนขนาดเล็กที่สามารถนำมาใช้ประกอบอาหารในครัวเรือน พืชเหล่านี้มักเป็นพืชที่ปลูกและเก็บเกี่ยวได้ง่าย มีอายุการเจริญเติบโตสั้น เช่น ผักชี ต้นหอม โหระพา และผักบุ้ง การปลูกพืชผักสวนครัวมีความสำคัญในหลายด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สุขภาพ และสิ่งแวดล้อม เนื่องจากการปลูกพืชผักสวนครัวสามารถช่วยลดค่าใช้จ่ายในการซื้อพืชผัก ลดการใช้สารเคมีในครัวเรือน และยังช่วยเพิ่มความปลอดภัยด้านอาหารให้กับครอบครัว การปลูกพืชผักสวนครัวไม่เพียงแต่ให้ประโยชน์ในด้านอาหารเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและชุมชนอีกด้วย

ตารางที่ 1.6 แสดงพืชผักสวนครัวที่สำคัญในประเทศไทย

พืชผักสวนครัว	อายุการเก็บเกี่ยว (วัน)	ปริมาณผลผลิตต่อไร่ (กิโลกรัม)	สภาพดินฟ้าอากาศที่เหมาะสม
ผักกาดหอม	30-45	1,500-2,000	อากาศเย็น ดินร่วนซุย ระบายน้ำดี
คะน้า	40-60	2,000-3,000	อากาศเย็น ดินร่วนปนทราย
ผักบุ้ง	25-30	2,000-3,500	อากาศร้อนชื้น ดินร่วนซุย มีน้ำเพียงพอ
กะหล่ำปลี	60-90	3,000-5,000	อากาศเย็น ดินร่วนซุย
ผักชี	30-45	1,000-1,500	อากาศเย็น ดินร่วนซุย ระบายน้ำดี
ต้นหอม	45-60	1,500-2,500	อากาศเย็น ดินร่วนปนทราย
มะเขือเทศ	60-90	5,000-7,000	อากาศร้อนชื้น ดินร่วน ระบายน้ำดี
พริกชี้หนู	90-120	2,000-3,000	อากาศร้อนชื้น ดินร่วนปนทราย